Zonder hogere cultuur geen hoger opgeleiden

Kees de Schepper

Bas Heijne zei het in 2010 al in zijn column ***Weg met de voetbal-elite!*** Het ging over de cultuurbezuinigingen op gemeentelijk niveau. Zijn observatie is als volgt: tegenstanders van bezuinigingen op cultuur komen vaak met argumenten waar de voorstanders meteen de vloer mee aan kunnen vegen. "Het pijnlijke is dat er altijd zo sukkelig wordt gereageerd." Met zulke vrienden heb je geen vijanden meer nodig. Zijn opmerkingen blijven actueel.

Wat bijvoorbeeld te denken van de bijdrage van Fleur Wirtz aan de Waterstof van juli 2011? "Een kabinet dat hoofdzakelijk op de economie focust en kunst en cultuur verwaarloost of er radicaal op bezuinigt, geeft het signaal af dat enkel zaken van belang zijn die een direct meetbaar effect op de economie hebben." Is dat zo? Een kabinet kan de aandacht toch ook vestigen op andere niet-economische zaken? Veiligheid-en-integratie bijvoorbeeld, of ***animal cops***, of met 130 over de snelweg mogen. Je kunt het ermee eens zijn of niet, maar zulke onderwerpen hebben niet direct iets met welvaart te maken. Rutte I lijkt dus wel degelijk begaan met het welzijn van in ieder geval een deel van de bevolking. Bovendien kun je cultuur ook over het voetlicht brengen zonder er geld op toe te hoeven leggen. Neem het voorstel van de coalitiepartijen om Radio 2 minimaal 35 procent Nederlandstalige muziek te laten draaien (opnieuw "Je kunt het ermee eens zijn of niet ..."): kosteloos maar toch duidelijk een cultureel signaal. Kortom, bezuinigen op cultuur betekent niet automatisch een materialistische hyperfocus.

Maar waarom zouden we dan wel tegen die bezuinigingen moeten zijn? Waar de meeste medestanders in dit debat om heen lijken te draaien, is dat we voornamelijk ***hogere*** cultuur subsidiëren. Dus raken de bezuinigingen voornamelijk de ***hogere*** cultuur. Voor de goede orde: het begrip ‘hogere cultuur’ is niet afgeschaft, hoewel men toe moet geven dat het niet objectief vast te stellen is of de ene culturele uiting beter is dan de andere. Er is een andere variabele nodig, die wel meetbaar is, bijvoorbeeld opleidingsniveau. Hogere cultuur is dan zoveel als ‘cultuur voor hoger opgeleiden’. Het blijft natuurlijk de vraag hoe je zoiets precies definieert, maar voor

het ogenblik wil ik volstaan met de werkdefinitie ‘cultuur waar hoger opgeleiden over praten’.

De echte vraag wordt hiermee: "Is het erg als er minder cultuur voor hoger opgeleiden komt?"

Echter, de vraag die daaraan vooraf gaat is: "Neemt hogere cultuur wel af als er geen subsidies meer zijn?" In Amerika lukt het toch ook zonder staatssteun? Tijdens de hoorzitting over de cultuurbezuinigingen ondervroegen Tweede Kamerleden mecenaatsadviseur Renée Steenbergen, wiens beroep het is om meer privaat geld in de cultuursector te krijgen. Ze was duidelijk: Nederland heeft vrij kleine inkomensverschillen, en zonder superrijken lukt het niet om hogere cultuur volledig uit private middelen te financieren. Ik denk niet dat er een Kamermeerderheid voor het vergroten van inkomensverschillen is, en dus zal hogere cultuur inderdaad drastisch verzwakken zonder overheidssteun.

Laten we de echte vraag weer oppakken: "Is het erg als er minder cultuur voor hoger opgeleiden komt?" Heijne vond het niet zo erg in zijn column, althans, niet ***bijzonder*** erg. Volgens hem kon je het maatschappelijk belang van cultuur voor hoger opgeleiden net zo moeilijk aantonen als dat van bijvoorbeeld voetbal. Zijn oplossing was om gewoon allebei te subsidiëren. "Rotterdam heeft het Rotterdam Philharmonisch net zo hard nodig als Feyenoord - het verlies van een van beide zou een verlies voor de stad als gemeenschap betekenen", aldus Heijne. We kunnen echter niet overal geld aan geven, dus de stelregel zal zijn: subsidieer alles waarvoor teveel mensen in opstand zouden komen als het wegvalt. Ik vind stiekem ook dat de voornaamste taak van de politiek het voorkomen van opstanden onder de bevolking is, maar wat mij betreft wordt de hogere cultuur toch te kort gedaan door het gelijk te stellen aan voetbal.

Geen geld naar voetbal, wel geld naar hogere cultuur dus wat mij betreft. Maar waarom zouden we hoger opgeleiden voortrekken door alleen hún speeltje met publieke middelen te bekostigen? Omdat de hoger opgeleide langer onderwijs genoten heeft? Dat lijkt me niet direct een reden om iemand te belonen. Omdat hij of zij belangrijker werk doet dan? Ook veel lager en middelbaar opgeleiden doen onmisbaar werk. Nee, het enige relevante verschil tussen hoger en niet-hoger opgeleid is dat een hoger opgeleide ***intellectueel gestimuleerd*** moet worden om zijn of haar werk uit te voeren. Een lager opgeleide heeft misschien genoeg aan een halfuurtje Shownieuws om er de volgende ochtend weer tegenaan te kunnen, maar de hoger opgeleide heeft iets meer nodig om elke dag weer creatief te kunnen

denken. Hogere cultuur is hiervoor een uitstekende stimulus. Om dit uitgangspunt heen is een nieuw onderzoeksveld ontstaan, de ***neuroesthetiek***. Professor Semi Zeki, de pionier in dit veld, laat bijvoorbeeld de verschillen in hersenstimulatie zien bij werken van schilders als Monet en Cézanne. Dit alles ondersteunt wat velen al hebben beweerd: goede kunst zet je aan het denken.

Laten we de discussie over hoger en lager opgeleiden eens verbreden door naar inkomen te kijken. Uit een onderzoek van het CBS van dit jaar blijkt dat hoger opgeleiden (hbo/wo) nog ruim anderhalf keer zo veel verdienen als middelbaar opgeleiden (mbo/havo/vwo). Onderzoek naar salarisverschillen tussen man en vrouw wordt meestal vrij snel opgepakt, maar over verschillen tussen hoger en lager opgeleid heb ik nog nooit Kamervragen gesteld horen worden. Blijkbaar vinden we het normaal dat we hoger opgeleiden meer geld te besteden geven. Waarom zouden we dan niet ook wat geld aan hogere cultuur kunnen besteden? Zie het als onderdeel van de CAO voor de hoger opgeleide: een hoger salaris als primaire en hogere cultuur als secundaire arbeidsvoorwaarde.

Kortom, we willen allemaal graag dat het goed gaat met de hoger opgeleiden in Nederland en hogere cultuur is een belangrijk instrument om hen tot nieuwe hoogten te brengen. Dat lijkt me hét argument om zuinig te zijn met bezuinigingen op hogere cultuur.

Kees de Schepper is promovendus Taalwetenschap aan de Radboud Universiteit Nijmegen.